

TAZMİNAT VE SİGORTA HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

1) KONUYA GENEL BAKIŞ

Bazı Uluslararası Sigortaların tazmin talep davaları, beraberinde sıkça sorulan Zamanaşımı süresini bilhassa yabancı konuklarımıza anlatma yükümlülüğü getirmiştir. Size bugün ağırlıklı olarak Haksız Fiilin kapsadığı Zamanaşımı sürelerini ayrıntılarıyla anlatmaya çalışacağım. Konunun geniş kapsamlı ve süremizin kısıtlı olduğundan ayrıntıları Haksız Fiil çerçevesinde tutmak zorunda olduğumu anlayışla karşılayacağınızı umarım.

2) ZAMANAŞIMI TANIMI

Hukukta belli bir sürenin geçmesini takiben bir hakkın oradan kalkması durumunu anlatır.

a) Genel Zamanaşımı

b) Haksız Fiil Zamanaşımı

c) Haksız Fiilde Zamanaşımının Başlangıcı

- Bir yıllık ZA süresinin başlangıcı
- 10 yıllık ZA süresinin başlangıcı

d) Tazminat davalarında ceza zamanaşımının uygulanması

- Uzamış Ceza Zamanaşımının Başlangıcı
- Tazminat Davasında Ceza Zamanaşımının Uygulama Koşulları

4) TRAFİK KAZALARINDA ZA SÜRELERİ

- Maddi Hasarlı Trafik Kazalarında Zamanaşımı
- Ölüm ve yaralama ile sonuçlanan kazalarda

5) HAKSIZ FİİLLERDE

- Rücü

A. GENEL ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

Genel zamanaşımı Borçlar Kanununda düzenlenmiş olup 1, 5 ve 10 yıllık sürelerdir.

B. HAKSIZ FİİLLERDE ZAMANAŞIMI

Haksız eylemlerden doğan borç ilişkileri için BK 60 md si 1 yıllık ve 10 yıllık ZA sürelerini öngörmüştür. Bu maddede 3 tür ZA süresi yer almıştır. Bu süreler 1 yıllık, 10 yıllık ve eylemin suç niteliği taşıması halinde uzamış ceza ZA süreleridir.

BK. 60 “ Haksız fiillerden doğan zararlar için açılacak maddi ve manevi tazminat davası zarar görenin **ZARARI ve SORUMLULARI** öğrendiği günden başlayarak 1 yıl ve her halükarda ZARARI doğuran eylemin işlediği günden başlayarak 10 yılda ZA uğrar”

Aynı md 2. fıkrasına göre haksız fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa o zaman bu maddelerdeki ZA değil daha uzun ise Ceza ZA uygulanır

Haksız fiillerde zamanaşımı süresi üç kategoriye ayrılır. (BKmd.60, 41)

- 1) **1 yıllık zamanaşımı:** Zarar gören, zarar ve sorumluları öğrendiği günden başlayarak 1 yıl içinde maddi ve manevi tazminat davasını açması gerekir.
- 2) **10 yıllık zamanaşımı:** Dava hakkı zarar doğuran eylemin üzerinden 10 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.
- 3) **Ceza zamanaşımı:** Haksız fiil, aynı zamanda suç niteliği taşıyorsa uzamış ceza zamanaşımı uygulanır.

C. HAKSIZ FİİLLERDE ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI

ZA süreleri kadar ZA sürelerinin ne zaman başlayacağı da önemlidir.

1) Bir (1) Yıllık Sürenin Başlangıcı:

İlgili kanun maddesi ve Yargıtay’ın birçok kararından da açıkça anlaşıldığı *gibi haksız fiil nedeniyle tazminat davası açma hakkı, zarar görenin zarar ve haksız eylemi işleyeni öğrendiği günden başlar.* **ZARAR** ve **SORUMLUDAN** hangisini daha sonra öğrenilmişse zamanaşımı **son öğrenme gününden** başlar.

Yani olayın oluşu veya zararın doğmuş olması dava açma hakkı için yeterli değildir. Dava açma hakkı olan kişinin zararı da bilmesi gerekmektedir. Haksız eylem sona ermesine rağmen henüz zarar tamamlanmamışsa bu durumda ZA işlemeye başlamaz. Zarara uğrayan kamu

veya özel hukuk tüzel kişisi ise; yasa veya özel hükümleri uyarınca dava açma kararı vermeye yetkili organca “öğrenilmesi” gerekir.

Örneğin; haksız eylem sonucu yaralanan kişi henüz hastanede yatıyor ve tedavisi sürüyorsa, zarar henüz tamamlanmamıştır. Yeni zarar ortaya çıkıyorsa, yeni bir ZA işleyecektir. Ve bu ZA başlangıç tarihi de zararın öğrenildiği tarih olacaktır.

Örneğin; bir trafik kazasına uğrayan veya bir otel de düşen kişinin ilk anda uğradığı bedensel zarardan başka ileride bu olaydan dolayı felç olması halinde yeni bir zarar ortaya çıkarsa ZA bu zararın öğrenilmesi ile başlayacaktır.

Avukatlık büromuzun takip ettiği buna benzer davaların birinde; Alman müvekkil Türkiye’de geçirdiği Trafik Kazası sonucu bacağı kırılır. Kaldırıldığı Hastanede bacadaki zedelenme teşhisi konulur. Buna müteakiben dört haftalık istirahat döneminden sonra bir şeyi kalmayacağı kendisine iletilir. Dört hafta sonra Hastaneye tekrar kontrole gittiğinde bacağın kırık olduğu ve acilen Ameliyat olması gerektiği kendisine aktarılır. Doktorlara güveni kalmadığından acilen Almanya’ya dönüş yapar. Geçen süre içerisinde ciğerlerinde kan baloncukları oluşur ve buda bacadaki Ameliyatı imkânsızlaştırmıştır. Almanya’daki Doktorların teşhisi Türkiye’de hastaya yanlış teşhis konması doğrultusunda olmuştur.

Bu olay için dava zamanaşımını değerlendirecek olursak; dava zamanaşımı, Antalya’da kazanın olduğu tarihte değil Almanya’daki doktorun verdiği raporla kişinin **ZARARI öğrendiği tarihte başlayacaktır.**

Benzer bir olayda; ünlü *bir İngiliz Aktrist Dalaman Havaalanında* bayan tuvaletinde kayıp düşüyor, düşme sonucu belinde oluşan disk kayması ve buna bağlı gelişen zararları olaydan 5 ay sonra Londra’da bir hastanede konulan teşhisle öğreniyor. ZA bu nedenle Dalaman Havaalanında kazanın olduğu gün değil Londra’daki hastanenin verdiği raporla başlayacaktır.

Medeni Kanun ve Borçlar Kanunumuzu aldığımız İsviçre Federal Mahkemesi’nin 19.11.1963 tarihli kararı ve Türk Yargıtay’ının yerleşmiş içtihatları da “ *zarar gören, bir davaya dayanarak zararın varlığı, niteliği ve temel unsurları ile ilgili hal ve şartları öğrenmişse, zararı biliyor demektir.*”

Yargıtay'ın bu konuya ilişkin verdiği bir kararında da *zararın öğrenilmiş sayılması için VARLIĞI, NİTELİĞİ VE TEMEL UNSURLARI belirleyecek bilgilerin dava açmaya ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli bütün hal ve şartların öğrenilmiş olması gerekir.* (HGK 25.11.1972)

Yani diğer bir ifade ile “**ZARARDA BİRLİK**” kuramı altında tazminatın hesabına yarayacak bütün ayrıntıların bilinmesi şarttır.

Haksız fillere uygulanan 1 yıllık ZA süresi çok kısadır

Burada bir gerçekliğin altını çizmekte fayda görüyorum. Özel ve resmi yerlerden istenen belgelerin aylarca gelmemesi, Bilirkişi Raporlarının gecikmesi hele Adli Tıp Kurumu Raporlarının mahkemeye ulaşması neredeyse 1 yılı bulması halini göz önünde bulundurursak 1 yıllık ZA süresinin çok kısa olduğunu açıklamamıza kimsenin itirazının olacağını sanmıyorum. Bazı AB Ülkeleri ile karşılaştıracak olursak bu minimum sürenin 3 sene olduğunu görürüz. Örneğin: bizdeki bu, bir yıllık süre Alman Hukuk BGB 8522, Avusturya Hukukunun ABGM ve İngiliz Hukukunda (LA 1980) de 3 yıldır.

2) 10 Yıllık Zamanaşımı Sürenin Başlangıcı

BK md. 60 daki 10 yıllık kesin sürenin başlama tarihi kural olarak **olay günü** veya **zarara yol açan eylemin tamamlandığı gün** yani haksız eylemin başlangıç anı değil, bitiş anı esas alınarak 10 yıllık süre hesap edilecektir.

Örneğin; kömür ve termik santrallerin saçtığı toz ve gazın insanın solunum ile akciğerlerinde meydana getirdiği hastalıklarda dava zamanaşımı (**10 yıllık süre**) **eylemin sona erdiği andır.**

Zararın 10 yıldan sonra doğmuş olması durumunda, 10 yıllık üst sınırın aşılp aşılamayacağı, yeni zararın 10 yıldan sonra doğmuş olması durumunda zarar görenin tazminat isteme hakkının **kullanılamayacağı** çok tartışmalıdır.

Yargıtay bir kararında, 10 yıl içinde zarar ve sorumlu öğrenilmediği için 1 yıllık ZA işlemeye başlamamış olsa dahi haksız eylemin işlediği günden bu yana 10 yıl geçmiş ise tazminat davası açma hakkı ZA uğramış olur. Eylemin işlediği günden kasıt zarara yol açan eylemin tamamlandığı gündür.

BK daki 10 yıllık süre günümüz aygıtların sağtığı radyasyonlar, termik santraller ve fabrikalar ile motorlu araçların yaydığı gaz, kurum ve tozlarla havada artan karbon monoksit ve kükürt dioksitin veya hormonlu yiyecekler ve denetimsiz ilaçlarının insan üzerindeki etkileri 10 yıl sonra ortaya çıktığını görüyoruz. Akciğer kanseri, kalp hastalıkları bronşit, astım ve ruhsal bozukluklar karşısında, 10 yıllık sürenin yeterli olmayacağı açıktır. 10 yıldan sonra doğan zararların ZA uğramasına göz yummak ve **böyle bir sonucu içine sindirmek hukukun temel ilkelerine aykırıdır.**

Bence burada **gerçek olmayan bir yasa boşluğu** vardır. Bu nedenle hakim hukuk yaratma yetkisini kullanarak MK 1 son. maddesi maddesinin kendisine verdiği yetkiye dayanarak bu yasa boşluğunu doldurması gerekir.

Sözünü ettiğimiz 10 yıllık mutlak ZA süresi taktir edersiniz yeterli değildir. Yukarıda bahsettiğim gibi bu süre Alman ve Avusturya yasalarında 30 yıldır. Fransız hukukunda da aynı şekilde ceza hukukuna özel ZA ayırık olmak üzere 30 yıllık ZA kabul edilmiştir.

3) Tazminat Davalarında Ceza Zamanaşımının Uygulaması

Bilindiği gibi bir haksız fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi halinde fail aleyhine hem hukuki hem de cezai yaptırıma gidilebilir. Ancak ceza hukuk ve tazminat hukuku açısından ZA süreleri fail hakkında farklıdır. Genelde ceza zamaşımı daha uzun olmaktadır.

A) **Uzamis Ceza Zamaşımının Başlangıcı:** Ceza zamaşımının başlangıcı bazı istisnalar hariç kural olarak “*fiilin işlediği gün*” dür. (TCK m 66/6). Borçlar Kanunundaki “*zararı ve sorumluyu öğrenme*” günü zamaşımının başlangıcı olamaz. Çünkü ceza davalarında ZA suç sayılır fiilin işlediği günden itibaren işlemeye başlar.

B) **Tazminat Davasında Ceza Zamaşımının Uygulama Koşulları:** Burada iki koşul mevcuttur.

1) ***Haksız fiilin Suç Teşkil Etmeli:*** Ceza ZA nın uygulanabilmesi için haksız fiilin ceza hukuku anlamında suç teşkil etmesi yeterlidir. Ayrıca fail hakkında mahkumiyet kararı verilmiş veya ceza kovuşturmasına girişilmiş olması gerekmez. Tazminat davasında hukuk hâkimi, haksız fiilin suç oluşturup

oluşturmadığını inceleyerek suçun varlığı halinde, ceza davası zamanaşımını göz önünde tutarak davayı sonuçlandıracaktır. Fail EYLEMİN SUÇ UNSURU taşımamasından dolayı BERAAT etmişse, bu karar hukuk (tazminat) davasında ZA bakımından *geçerlidir. Ancak ceza mahkemesinde verilen beraat kararı delil yetersizliğine dayanıyorsa, bu durumda hukuk hâkimi bu kararla bağlı değildir.* Fail eylemin suç unsuru taşımamasından dolayı beraat etmişse, bu durumda hukuk hakimi kaksız fiilin suç niteliğinde olup olmadığını araştıracaktır.

- 2) *Ceza zamanaşımı süresi hukuk zamanaşımı süresinden daha uzun olmalıdır:* Ceza zamanaşımının uygulanabilmesinin bir diğer koşuluda, ceza zamanaşımı süresinin hukuk zamanaşımı süresi olan 1 ve 10 yıllık sürelerden uzun olmasıdır. Uzamış ceza zamanaşımının tespitinde fail aleyhine hükmolunan ceza süresi değil yasada o suç için belirlenmiş yukarı sınır (SOYUT) göz önünde tutulacaktır.

Örneğin: TCK 85/1 göre taksirle birisinin ölümüne sebep olmanın cezası 2 yıldan 6 yıla kadar haptir, ZA hesaplarken 2 yıl değil 6 yıl yani üst sınır esas alınacaktır. Yargılama sonucu sanık 2 yıl veya daha az ceza alsa bile bu durumu değiştirmez.

TCK 85/ 2 de ise” fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise , kişi 2 yıldan 15 yıl kadar hapis cezası ile cezalandırılır” **burada birden fazla kişi ölmüş, veya bir ölümle bir veya birden fazla kişi yaralanmış ise ceza ZA aşımı alt sınır olan 2 yıl değil 15 yıl hesaba katılacaktır.**

Örneğin: Ceza ZA 8 yıl ise yani 1 yıldan fazla 10 yıldan az ise bu durumda haksız fiilden ötürü zarar gören, fiili ve faili öğrendikten sonra 8 yıl ve fiilin gerçekleştiği günden başlayarak 10 yıl içinde tazminat davası açalabilecektir. Eğer ceza zamanaşımı 15 yıl ise bu süre her ikisini kapsayacaktır.

Ceza ZA başlangıcının tespitinde, daha önce bahsettiğimiz gibi suçun işlediği gün nazarı dikkate alınacaktır.

TRAFİK KAZALARINDA ZA SÜRELERİ

2918 sayılı KTK yürürlük tarihinden itibaren yaklaşık 25 yıl geçmesine rağmen, Yargıtay'ın en son bozma kararlarında da görüldüğü üzere, yargıçlar, avukatlar tazminat davalarına uygulanan uzamış ceza ZA konusunda sürekli yanılığa düşmekte ve hak kaybı sonucu doğuran yanlış kararların verilmesine neden olmaktadır. Burada maddi hasarlı kazalar ve bedensel zararlarda

a) Maddi Hasarlı Trafik Kazalarında Zamaşımı

KTK 109 /1 göre motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü **öğrendiği tarihten başlayarak 2 yıl ve her halde, kaza günüünden başlayarak 10 yıl içinde ZA uğrar.** Yani oluşan trafik kazalarında yalnızca maddi hasar varsa ZA 2 yıldır.

Büyük maddi hasarlı trafik kazalarında eylemin ayrıca suç oluşturması halinde KTK 109/2 anlamında uzamış ceza ZA uygulanması için dava açılmasına veya soruşturma olmasına gerek yoktur. Burada 8 yıllık ve 15 yıllık (eski TCK ya göre 5 ve 10 yıllık) Uzamış ceza ZA uygulanır. Ancak trafik kazasının nedeni **“teknik arıza”** ise ölüm veya yaralama olsa bile, sürücü ve yardımcılarının bu olaya bağlı olarak suçlamada bulunulsa bile, sürücü ve yardımcılarının eylemi suç olmadığından artık ceza ZA dan yararlanma olanağı ortadan kalkacaktır ve 2 yıllık ZA uygulanacaktır.

İtalya hukukuk bu konuda kanunlarımızla paralellik arz etmektedir. Şöyle ki geçen yıl bu zamanlarda Türkiye deki FORD Bayii yetkililerin İtalya’da yaşadığı trafik kazasında ki bu kazada (12 kişi ölmüş ve 18 kişide yaralanmıştı) kazanın nedeni “teknik arıza” dan kaynaklandığından dolayı sürücüye belli bir oranda suç yüklenmiştir.

b) Ölüm ve yaralama ile sonuçlanan kazalarda

8 ve15 yıllık uzamış ceza zamaşımı söz konusu olacaktır. (eski kanunda 5 ve 10 yıldır) - Öyleki, KTK anlamındaki ceza ZA sürelerinin işletene, işleten sayılana ve sigortacıya uygulanacağını gözden kaçırılmamalıdır

HAKSIZ FİİLLERDE RÜCU

Haksız fillerden doğan tazminat alacağı cüzi veya külli halefiyet yoluyla bir başkasına örneğin miras yolu **ile geçerse ZA sürelerinde herhangi bir değişiklik olmaz.**

Ancak KTK'nun 109/4 maddesinde bu görüşün aksi kabul edilmiştir. Buna göre tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu hakkının kullanılacağı kimseyi öğrendikleri günden başlayarak 2 yılda ZA uğramaktadır. Böylece hukuksal halefi yet durumunda, zarar gören için işlemekte olan ZA süresi yerine, halef açısından yeni bir ZA süresi başlamaktadır. Yerli ve yabancı sigortaların vekilliğini yapan meslektaşlarımızı açısından rücu tazminat davalarında sevindirici bir durumdur

SONUC:

ZA toplumsal huzur ve yargılamada kanıtların zaman içinde kaybolmadan sağlıklı bir şekilde değerlendirmesi yönünden zorunlu sürelerdir.

Bizce anlaşmazlıklar uzun süre askıda kalmamalı, zamana yayılmamalı ve belli bir süre içinde çözülmeli ve sonuçlanmalıdır. Bu nedenle ticari ilişkiler için ZA BK 5 yıllık ve 10 yıllık süreler getirmiştir. Ancak haksız eylemden kaynaklanan zararların giderimi konusunda 1 yıllık süre Türk hukuk sistemi gibi ağır işleyen bir yargı düzeninde hakların bir yıllık gibi kısa bir ZA nedeniyle yitirilmesi, suçluların cezasız kalması, sorumluların tazminat ödemekten kurtulmaları, toplumun yargıya olan güvenini sarsmakta ve **“yapanın yanına kar kalması”** sonucunu doğurmaktadır. Öte yandan günümüzde yaşamımızı aşırı biçimde etkileyen, yarattığı ve ÖNCEDEN KESTİRİLEMEYEN tehlikeler, radyasyon saçan aygıtlar, termik ve nükleer santrallerin, yarattığı kirlenme ile uzun süreli kullanılan ilaçların ve kullanılan bir malzemenin etkileri uzun yıllar sonra ortaya çıkar ve zararlı sonuçları sözleşmeye veya mal edinmeye tanınan ayrıcalıklı ZA sürelerinden çok daha uzun ZA süreleri gerektirmektedir.

GEREK HAKSIZ Fillere uygulanan ceza ZA süreleri gerekse ceza yasalarındaki ZA na uğrama durumları toplum vicdanını rahatsız etmektedir. Bu nedenle yasalarımızda çağın gereklerine, günümüzün koşullarına ve ülkemiz gereklerine uygun değişiklikler yapılmalıdır. Ve bu süreler yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

Bu nedenle hukukçu olarak Türk hukukunda karışık olan bu ZA kurallarını hak kayıplarını önlemek için bilmemiz şarttır.